

f) Válčí strany nesmí se v jich pravidelných válečných výkonech mimo území neutrální rušiti, a opatření jich jako na př. efektivní blokádu jest šetřiti (viz čl. Blokáda).

g) Stát neutrální nesmí válčícím stranám dovoliti výkon suverenních práv na svém území, jako zvláště verbování a odbývání soudů lapačských. Souhrn povinností neutrálního území dá se tudíž v celku naznačiti jako netrpění žádného bezprostředního nepřátelského činu kterékoli ze stran válčících proti ostatním v území neutrálním a v opomenutí každé pozitivní podpory, kterou by se útočný neb obranný systém válčících stran posiloval.

3. Povinnosti příslušníků státu neutrálního: Pro příslušníky státu neutrálního platí v celku tytéž zásady, neboť jakoli zásady o neutralitě v první řadě států jako jednotlivých podmětů práva mezinárodního se dotýkají, jsou nicméně i jich podanní povinni zásadami těmi se řídit a státy své v tom směru podporovati. Ovšem jsou projevy sympatií s jednou neb druhou stranou válčící úplně svobodny a nejsou právní zákazy takových projevů ani přípustny ani účinný. To platí zvláště o tisku v území neutrálním. Ani to nelze považovati za porušení neutrality, když jednotliví poddaní státu neutrálního dobrovolně vstupují v řady bojujících anebo když s některou z válečných stran obchody dodavací nebo zápůjčky uzavírají, ač-li ovšem není tu činěn nárok na zvláštní ochranu státu neutrálního.

IV. Práva neutrálních států jsou podmíněna největší nestranností.

1. Státu neutrálnímu musí zaručena býti nedotknutelnost.

2. Válčí strany mají se zříci úplně neutrálního území k účelům válečným, každé dotyčné porušení oprávněje neutrální stát brannou mocí na odpor se postaviti po případě úplné zadostučinění žádati.

3. Neutrální území platí pro tuto svoji neporušitelnost zároveň za asyl, do kterého se mohou poddaní států válčících utéci, ano i uprchlý sbor jest zde v bezpečí; neutrální stát ho pouze odzbrojí a o to se postará, by se sbor zase nesešel, aby se nestalo tak území neutrální střediskem pro výpady na nepřátely.

4. V nepřátelském území nesmějí státy válčící s poddanými státu neutrálního vzhledem k jich osobě a jich movitému jmění (zvláště také lodí) nepřátelsky jednati, pokud by se tito nepřátelství neúčastnili.

5. Nemovité statky poddaných států neutrálního ležící v území nepřátelském jsou však daním válečným podrobeny.

6. Jestliže obyvatelé státu neutrálního z důvodu lidskosti opětovně válčícím stranám výhody z nouze poskytují, nepřináležejí stranám válčícím žádné závazné právo na to, ač nezavázali-li se k tomu příslušníci státu neutrálního smlouvami nebo jinými prohlášeními.

Neznalost práva.

I. Všeobecně platí pro veškeré obory právní zásada, že škodlivé následky s nešetřením zákonných předpisů spojené nastanou též tehdy, udá-li se porušení zákonů z neznalosti práva. Každý vyhlášený zákon musí účinkovati a okolnost, že se někdo neobeznámil se zákonnými ustanoveními, netvoří důvod omluvný, pakli se dopustí porušení jich. Jestliť spíše každý následkem autority obsažené v zákonech povinen, aby si zjednal patřičnou znalost ustanovení zákona; škodlivé následky neodvrátí z pravidla ani na-

prostá neznalost právní normy, ani nepravé posuzování její (omyl právní). Právní řád pohlíží na neznalost práva jako na nedbalost (culpa), jejíž následky nese ten, kdo se jí dopustí. Zásada tato vyplývající ze spravedlnosti, toho vyžaduje, aby každému stejného práva se dostalo. Z toho pak plyne nezbytně, aby každý bez rozdílu šetřil zákona i práva, a aby každý znal platné právo i zákon.

II. Právo soukromé.

Co se týče práva soukromého, hlásá § 2 o. o. z. zásadu, že, jakmile jest zákon náležitě prohlášen, nikdo nemůže se omlouvati, že zákon ten nezná. Tento předpis platí však netoliko v oboru občanského zákona, nýbrž vztahuje se nepopíratelně na všechny obory právní práva soukromého i veřejného, materiálního i formálního. Při tom naskytují se tyto otázky:

1. Otázka, má-li zákonná neznalost nařízení tytéž zhoubné následky jako neznalost zákonných norem, resp. může-li se někdo odvolávati na neznalost nařízení. Ovšem mluví § 2 o. o. z. toliko o zákonech, než v době vydání o. o. z. požívala nařízení téže moci a účinnosti, jako zákony samy. Nelze však v té příčině vytknouti všeobecné pravidlo, nýbrž třeba od případu k případu zůstaviti soudcovskému posouzení, pokud dlužno bráti zřetel dle povahy věci a daných poměrů k nezaviněné neznalosti takovýchto soudních neb úředních publikací; při tom poukazuje se právem ku čl. 7 zákl. zák. stát. ze dne 21. prosince 1867 č. 144 ř. z., dle něhož soudové mají rozhodovati o platnosti nařízení v zákonném pořadu instancí. Z tohoto zásadného ustanovení vysvítá, že lze odporovati právní účinnosti nařízení byť i vyhlášených a že soudci náleží zkoumati, je-li nařízení v souhlasu se zákonem, než opírá-li se nařízení přesně o zákon a bylo-li náležitě prohlášeno, pak jest závaznou normou, jíž dlužno šetřiti (viz též čl. Prohlašování zákonů). V tomto případě jest námitka neznalosti nařízení právě tak vyloučena jako neznalost zákona.

2. Účinky neznalosti zákona. Právní účinky jednání právního vzcházejí, nehledě k námitce neznalosti práva nebo právního omylu. Jiná jest otázka, nespočívá-li v neznalosti zákona provinění zavazující k náhradě. Rozh. ze dne 8. ledna 1885 č. 14275 sb. 10369 tuto otázku rozhodlo záporně, jelikož k náhradě škody zapotřebí jest bezprávního činu a viny, a jelikož v pochybnosti platí domněnka, že škoda vznikla bez viny; však naproti tomu dlužno uvážiti, že § 1297 o. o. z. pokládá nárok na náhradu i tehdy oprávněným, když se odvolává škůdce na neznalost zákona, jak konstatuje rozhodnutí ze dne 13. července 1859 sb. »Gl. U.« č. 833, které jest v odporu s citovaným rozhodnutím; dlužnoť stejným právem míti za to, že ten, kdo jedná z neznalosti zákona, opomenul šetřiti onoho stupně opatrnosti, který se žádá při obyčejných schopnostech a že mu tudíž nedopatření přičísti dlužno, jež ho právě tak k náhradě zavazuje jako v jiných případech opomenutí potřebné péče a pozornosti.

3. Sporna jest otázka, mají-li ediktální vyhlášky soudů a úřadů týž právní účinek jako vyhlášené zákony a nařízení. Rozhodnutí ze dne 12. září sb. »Gl. U.« č. 1386 podotýká, že nelze přikládati vyhlášce o prodloužení poručenství účinek zákonné publikace a rovněž konstatuje rozh. ze dne 12. září 1861 č. 5529 sb. 1386, že se nevztahuje předpis § 2 o. o. z. na ediktální vyhlášky, odporuje však rozh. ze dne 13. srpna 1872 č. 8315 sb. 4684. Nelze ovšem pokládati ediktální vyhlášky za

publikace zákonných norem ve smyslu § 2 o. o. z., nýbrž dlužno spíše uvážiti, zdali byl edikt publikován tím způsobem, že mohl a musil v obecnou známost vejíti, tak že neznalost jeho je téměř vyloučena.

III. Výjimky.

Ze zásady § 2. vytýká o. o. z. v několika případech výjimky. § 326 ustanovuje: Z omylu ve skutečnostech nebo z neznalosti právních předpisů může někdo být nepořádným držitelem a přece poctivým. Taktéž vyhrazuje § 1431 omylu právnímu právní následky. Rozh. ze dne 18. listopadu 1884 č. 11.258 sb. 10.250 přihlíží k cizincově neznalosti rakouského práva manželského — ovšem při tom jest nanejvýše sporno, zda vůči cizinci toto pravidlo smí státi se výjimkou. Též při posledním pořízení, spočívá-li vůle zůstavitelova v omylu právním, nesměl by takový omyl zůstat nepovšimnut, ježto testament třeba vykládati dle úmyslu zůstavitelova. Však ve všech případech, kde výjimečně zákon přihlíží k právnímu omylu, činí tak patrně ze slušnosti. Ježto však výjimky třeba vykládati přesně, nepřipouštějí tyto výjimečné případy analogického použití a nelze tedy neznalost práva a právní omyl dále rozšiřovati, než zákon sám dovoluje.

IV. Právo trestní.

Trestní právo vylučuje rovněž neznalost zákona. Nemůžeť se nikdo omlouvati neznalostí trestního zákona ve příčině zločinů, přečinů a přešupků (§ 3 a § 233 tr. z.). Neznalost trestní právní normy náležitě vyhlášené neomlouvá ani tehdy, zdržoval-li se pachatel v době vyhlášení mimo obvod našeho státu (rozh. ze dne 23. února 1891 č. 9665 č. sb. 1306; v témže smyslu rozh. ze dne 23. února 1891 č. 9666). Neznalost ustanovení trestního zákonníka vojenského není ani u osob, jež náležejí stavu civilnímu, důvodem trestnost vylučujícím (rozh. ze dne 18. října 1877 č. 6154, č. sb. 158 a ze dne 26. února 1882 č. 14.534). Trestní zákon dopouští mnohé výjimky z vytčeného pravidla:

Na neznalost právních následků zločinu (§ 26 a násl. tr. z.) může se obviněný odvolati nehledě k zásadě § 3 tr. z., způsoben-li neznalostí omyl ve smyslu § 2 lit. e) tr. z. (rozh. ze dne 6. května 1889 č. 14.367 č. sb. 1238). Jestliže se udál omyl, následkem jehož čin nejeví se býti zločinem, nelze dotyčné jednání neb opomenutí za zločin přičísti (§ 2 lit. e). Při tom dlužno však rozeznávati, vznikl-li omyl z neznalosti trestního zákona o zločinech nebo z neznalosti jiného zákona. Prvý druh omylu ne vylučuje zlý úmysl a neomlouvá (§ 3), ovšem ale omyl týkající se jiných zákonných ustanovení, neznalost jiných zákonů jest tudíž na roveň postavena omylu skutkovému (viz Herbsta, str. 67). Souhlasně s tímto stanoví rozhodnutí kass. dv. ze dne 3. března 1879 č. 13.451, že neznalost nebo nesprávné pojetí předpisů, kteréž nepatří v obor trestního zákonodárství, způsobují beztrestnost, nebo menší trestuhodnost, jestliže vyvolaly v jednajícím omyl v oněch momentech činu jeho, jež v právu trestním jsou závažny (rozh. ze dne 3. března 1879 č. 13.451). Tak na př. pokládá-li se škůdce cizí věci (třeba syn, jednatel anebo domnělý budoucí dědic vlastníka) za oprávněna, aby s ní nakládal jako se svým vlastnictvím, není tu skutkové povahy deliktu § 85 tr. z. (rozh. ze dne 31. října 1890 č. 7169, č. sb. 1364). Tolikéž nepřičítáme vydírání (§ 98 tr. z.) a obžalovaný jest zodpověden pouze za všeliké násilí, jednal-li v dobrém přesvědčení, že na vynucené plnění (trpění nebo opomenutí) má právo (rozh. ze dne 20. května 1879 č. 2815 č. sb. 202, ze dne 30. prosince 1881 č. 10.512 č. sb. 401 a jiné).

V. Trestní právo důchodkové.

Trestní zákoník důchodkový nedopouští rovněž omluvy z neznalosti práva (§ 13).

Normy jurisdikční.

Jurisdikční normy obsahují zákonná ustanovení o obvodu působnosti a o příslušnosti soudů; dělí se na civilní jurisdikční normy, které se týkají občanských právních záležitostí, a na vojenské jurisdikční normy, jež vztahují se na působnost vojenských soudů.

I. Civilní jurisdikční normy.

1. Objem. Platné civilní jurisdikční normy upraveny jsou patentem ze dne 20. listopadu 1852 č. 251 ř. z. a platí ve všech zemích v říšské radě zastoupených, dále též ve příčině vojenských osob jak v činné službě tak i mimo ni, jakož i ve příčině aeráru v záležitostech vojenství (§ 9 zák. ze dne 20. května 1869 č. 78 ř. z.). Pro Dalmacii vydány byly zvláštní jurisdikční normy patentem ze dne 20. listopadu 1852 č. 261 ř. z., které však až na nepatrné výjimky srovnávají se s jurisdikčními normami pro statní země rakouské. Předpisy civilních jurisdikčních norem platí též pro soudy konsulární (§ 8 nař. ze dne 31. března 1855 č. 58 ř. z.). Z ustanovení jurisdikčních norem vyjmut jest soud nejvyššího dvorního maršálka, pro který vydána byla zvláštní ustanovení (čl. V. vyhl. pat. k civ. jur. norm. a čl. III. vyhl. pat. dalm. jur. nor.) (viz čl. Soud nejvyššího dvorního maršálka). Jurisdikční normy netýkají se úmluv s cizími státy ve příčině soudnictví uzavřených (čl. XII. cit. vyhl. pat. a čl. VIII. dalm. jur. nor.). Řadou pozdějších zákonů vydaných o zvláštních sporech právních byly jurisdikční normy ještě dále pozměněny, resp. doplněny, zvláště řízením bagatelním, upomínacím a směnečným, dále řízením o prohlášení za mrtva, řádem knihovním (amortisace starých pohledávek a soud žaloby o správu), konkursním řádem, řízením ve věcech nesporných a j. v.

2. Rozdělení. Civ. jur. normy z roku 1852 dělí se na 6 dílů; první díl pojednává v §§ 1—12 o soudnictví vůbec a uvádí tyto všeobecné zásady:

a) Soudy mají z úřední povinnosti strany odmítnouti, je-li nepřislušnost jejich zřejmá, a to *α*) když sice dotyčná záležitost před soud náleží, avšak dožádaný soud ve příčině osob nebo předmětu zřejmě jest nepřislušným a *β*) jsou-li příslušnými úřady politické, jako při osobození si šlechtictví, expropriaci, ve příčině nároků na náhradu škody při věcech poštovnímu úřadu k dopravě svěřených (řád pošty jízdní ze dne 12. června 1838 sb. z. s. č. 280, § 45), ohledně privilegií, dále ohledně nároků na náhradu za zvířata na úřední rozkaz zabitá dle zákona o dobytčím moru (vyjma vzteklinu), rovněž při sporech o závazcích týkajících se účelů kulturních; před úřady politické náleží dále nároky o náhradu škody způsobené zvěří nebo honbou, vyměření poplatků schovacích, všechny záležitosti týkající se užívání a bránění se vodám, spory a pojistné mezi majiteli závodů a bratrskými pokladnami i jich příslušníky, žaloby silničních stavebních orgánů, spory, jež dle zvláštních ustanovení výhradně přísluší před soudy rozhodčí (nemocenské pokladny, ústavy pojišťovací).

b) Nesezná-li nepřislušnost soud sám, může žalovaný nepřislušnost soudu namítati (§ 2).